

ԲԱՐԵԼԱՍ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՍՑՈՒ ԱՆՎԱՄԲ ՀՈՎՀԱՆ ՈՍԿԵՐԵՐԱՆԻ ՄԻ ՃԱՌԸ՝ ՆՎԻՐՎԱԾ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՄԿՐՏՉԻՆ

Համաքրիստոնեական գրականության փառքերից մեկի՝ Հովհան Ոսկեբերանի մատենագրական ժառանգությունը պարունակող հունարեն ձեռագրերի քանակն այսօր հասնում է շուրջ երկու հազարի: Պարագա, որ վկայությունն է բովանդակ միջնադարում հեղինակի վայելած մեծ ժողովրդականության: Անվերապահ գնահատանքն ու նրա մատենագրական վաստակի բացարձակացումը, սակայն, տեղիք են տվել շփոթ վերագրումների: Այս պատճառով նրա անվամբ հայտնի երկերից շատերը, իրականում այլ հեղինակների պատկանելով, պետեղվել են Migne-ի հայրաբանական մատենաշարի «Dubia» և «Spuria» («անվավեր» և «կեղծ») բաժիններում:

Բայց առանձին դժվարություն է հարուցում մասնավորապես այն պարագան, երբ տիեզերական Եկեղեցու այս մեծահռչակ ներկայացուցչի երկը մեկ ավանդված է այլ հեղինակի անվան տակ: Այս տեսակետից նկատառելի է հայ թարգմանական գրականության մեջ ինքնությունն անհայտ հեղինակի՝ Բաբելաս Ալեքսանդրացու անվամբ ավանդված ճառ-ներբողը՝ նվիրված Հովհաննես Մկրտչին: «Յաղագս սրբոյ Կարապետին և Մկրտչին Յովհաննու, ասացեալ երանելոյն Բաբելայ եպիսկոպոսի Աղեքսանդրոս» խորագիրը կրող խնդրո առարկա ճառը Վենետիկի Մխիթարյան Մատենադարանի № 232

(էջ 90ա) և Երուսաղեմի Սրբոց Հակոբյանց Մատենադարանի № 154 Գ (էջ 1790) ձեռագրերում¹ նուև Բարսեղ Կեսարացու անվամբ է ավանդված («Ի յիշատակ Յովաննու Մկրտչի, ասացեալ Բարսղի հայրապետի», «Սրբոյն Բարսղի արքեպիսկոպոսի Կեսարու Կապադովկացոյ ասացեալ ի սուրբ Մկրտիչն և ի Կարապետն Յովհաննես»), որ Բարսեղ հեղինակային անունը, Հ. Անապանի դիտումով, «հավանաբար Բաբելաս-Բաբելաս անվանաձևի աղավաղումից է առաջացել»²:

Հովհաննես Մկրտչի գլխատմանը նվիրված ճառ-ներբողների հետ միասին Beck-ը այս երկը տարակույսով վերագրում է Անատոլիոս Թեսալոնիկեցուն (Թ—Ժ դար), սակայն միաժամանակ մատնանշում դրանց՝ Ոսկեբերանի անվամբ ավանդված լինելը³: Սակայն դեռևս Montfaucon-ը, անշուշտ ոչ առանց

¹ Տե՛ս Հ. Բ. Սարգիսեան, Մայր ցուցակ հայերեն ձեռագրաց Մատենադարանին Մխիթարեանց ի Վենետիկ, հ. Բ, Վենետիկ, 1924, էջ 502—503: Ն. եպս. Պողարեան, Մայր ցուցակ ձեռագրաց Սրբոց Յակոբեանց, հ. Ա, Երուսաղեմ, 1966, էջ 455: Հ. Ս. Անապան, Հայկական մատենագիտություն, հ. Բ, Երևան, 1976, էջ 1040—1041:

² Հ. Ս. Անապան, նշվ. աշխ., էջ 1040:

³ Տե՛ս H. G. Beck, Kirch und theologischen literatur im Byzantinischen Reich, München, 1959, s. 552.

հիմքի, ճանս պետեղել էր Հովհան Ոսկեբերանի «անհարապատ երկերի շարքում» (հտ. Ը, էջ 39)⁴: Montfaucon-ի վերագրումը հավաստվում ու էլ ավելի հիմնավոր է դառնում հունարեն ձեռագրերի նկարագրությունը ներկայացնող ձեռագրագրությանների ու մասնագիտական հետազոտությունների տվյալներով: Որ «Ὁσπερ τις ἀνὴρ φιλέσθης ἐν τινὶ τόπῳ ἀσώδης ὑπὸ δένδρῳ σκιαζόμενος... πένθος καταλείψαντες ἐπὶ τῷ τῆς μυσταγωγίας φεγγῶς ἀγασσόμεν...» սկիզբ ու վերջ ունեցող սույն ձառն⁵ հունական միջավայրում ավանդվել ու հայտնի է եղել իրոք Հովհան Ոսկեբերանի անվամբ, հաստատվում է ճանի, հավանաբար հնագույն (Ը—Թ դար) ընդօրինակությունը հանդիսացող God. Paris, gr. 443, Fol. 2v մագաղաթյա կրկնագիր հատվածական Տոնացույցի (Jahressammlung) նախնական, անառարկելի վկայությամբ⁶: Ճանի հետագա ընդօրինակություններից են God. 57 Johannes Klosters; God. Bodl. Baroce. 171, m.s. 10; God. Vatic. Ottob. gr. 1, m.s. 11; God Paris, Suppl. gr. 211, m.s. 10; God. Vatic. gr. 455, m.s. 10⁷, ինչպես

նաև՝ God. Mutinens. gr. 190 (III F 12) Fol. Br-v որ սակայն բացակայում է սկսվածքը: Ոսկեբերանի անունով այն առկա է նաև իտալո-հունական տոնացույցային ժողովածուների ներկայացուցիչը հանդիսացող God. Vatic. gr. 1633, m.s. 10—11 ձեռագրում⁸:

Հրապարակվող ճանի հեղինակային պատկանելության ճշգրտմանն իրենց նպաստը կարող են բերել նաև Ոսկեբերանի երկերի հայերեն թարգմանությունները: Ճառում կիրառվող «անտառախիտ» և «գլխագարություն» («գլխագար») բառերը Ոսկեբերանի ոճին ընտանի ձևերից են, որոնք օգտագործվում են հեղինակի՝ Պողոս առաքյալի թղթոց («Արտեանունս թոյրաթոխս, ներքոյ և արտաքոյ անտառախիտ, մացառաձեւ պբօքն պասկեալ...», «գլխագար թմրութիւն կամ արբեցութիւն...», «Ունաք իբր գլխագարութիւն ասէին վնմանէ...»⁹) և Հովհաննու Ավետարանի մեկնության մեջ («Յանտառախիտ մարից դաշտացն», «...մի ոք ի ձեւն անտառախիտ փշոց...», «ոտնացաւութիւն և գլխագարութիւն...», «Այդ իսկ առաւել ի գլխագարութիւն բերե՛լ զձեպ»¹⁰):

Արդ, ինչի՞ հետևանք է Բաբելաս—Ոսկեբերան շփոթը: Նախանիկիական Եկեղեցու ստատությունից հայտնի է, որ Բաբելասը Անտիոքի փառաբանված հովվապետ ս. Իգնատիոս Աստվածապգացի աթոռակալ-հետևորդներից էր, և 237 թվականից այդ քաղաքի հոգևոր հովիվը: Եկեղեցու այս փութաջան սպասավորը աչքի է ընկնում հեթանոս հելլենների և հուլիանյան աղանդի դեմ մղած իր անտեղիտալի պայքարով: Բաբելաս Անտիոքացին չարաչար նահատակվեց Դեկիոս կայսեր օրոք, 250 թ.¹¹: Հայտնի են Ոսկեբերանի

⁴ Գ. Չարքանյան, Մատենադարան հայկական բազմամասնական ամսագրի, Վենետիկ, 1889, էջ 325: Հ. Ս. Անասյան, նշվ. աշխ., էջ 1040:

⁵ Shu Migne, PG, t. 59, col. 521—526: Bibliotheca Hagiographica Graeca (= BHG), Bruxellis, 1909, p. 121 (867): Հայտնի է ճանի ասորերեն և արաբերեն թարգմանությունը եւ. տե՛ս M. Geard, Clavis Patrum Graecorum, V. II. Ab Athanasio ad Chrysostomum, Brepols-Turnhout, 1974, p. 565 (4578).

⁶ Shu A. Ehrhard, Überlieferung und Bestand der Hagiographischen und Homiletischen Literatur der Griechischen Kirche, Bd. 1. Leipzig, 1965, s. 92—94.

⁷ Հրապարակվող ճանի նման օգոստոս 29-ի տակ են պետեղված նաև Հովհան Ոսկեբերանի կամ նրա անվամբ անհարապատ, դարձյալ Հովհաննու Սկրոչին նվիրված, քննվող երկից տարբեր, ճառերն ու ներբողները, որոնք պարունակվում են հետևյալ ձեռագրերում God. Paris, gr. 1470, nr. 67 (որ, բնու Ehrhard-ի, բերված է Ոսկեբերանի Մատթեոսի մեկնությունից. նշվ. աշխ., S. 265) God. Vatic. gr. 1673, Fol. 178—180v; God. Paris, gr. 1453, m.s. 11; God. Paris, gr. 1177, m.s. 11, God. Marcián, gr. 360, m.s. 11; God. Vatic. gr. 1671, m.s. 10. տե՛ս Ehrhard, նշվ. աշխ., ss. 265, 369, 434, 675, նաև՝ Geard, նշվ. աշխ., pp. 562 (4570), 618 (4859), 619 (4862, 4867), 626 (4913, 4914), 629 (4929, 4935), 643 (5023): C. Datema, An unedited homily of Ps. Chrysostom on the birth of John the Baptist (BHG 843 K), „Byzantion“, 1982, t. 52, p. 72—82.

⁸ Ehrhard, նշվ. աշխ., Bd. I, ss. 145, 203—204, 279, 297, 678, 681, 699, Bd. II, s. 117:

⁹ Ehrhard, նշվ. աշխ., Bd. II, s. 141.

¹⁰ Shu «Յովհաննու Ոսկեբերանի... մեկնություն թղթոցն Պաղոսի, հ. Ա, Վենետիկ, 1862, էջ 660: ՆԲՀ, Ա, էջ 559:

¹¹ ՆԲՀ, Ա, էջ 243, 559: ἀσώδης («անտառախիտ»)՝ը կիրառվում է նաև Ոսկեբերանի λογος εις τὴν τριχονα ἡτοι εις τὴν ἐκκλησίαν («ի տառարակն») երկում Migne, PG, t. 55, col. 559), սակայն բացակայում նրա հայերեն թարգմանության մեջ. Հ. Ա. Վարդանեան, Յովհաննու Ոսկեբերանի ճառ «ի տառարակն», «Հանդես ամսօրեայ», 1922, էջ 338: Ըստ երևութիւն թարգմանական գրականության արդեցության տակ բառը կիրառվել է նաև Մովսես Կողարեկատվացու Աղվանից պատմության մեջ. Մովսէս Կողարեկատվացի, Պատմություն Աղուանից աշխարհի, աշխատ. Վ. Առաքելյան, խմբ. Ս. Ավագյան, Երևան, 1983, էջ 21:

¹² «Եւսեբիոս Կեսարացոյ Պատմութիւն եկեղեցւոյ», Վենետիկ, 1877, էջ 490: Dictionnaire Hagiographique, t. 1, տե՛ս Encyclopédie Théologique, pub. M. Migne, t. 40, Paris, 1850, p. 341.

Բաբելյան հայրապետին նվիրված երկու ճանրերը՝ «In S. Babylam» և «Liber in S. Babylam et contra Gentes» («Յաղագս սրբոյն Բաբելայ վկային» և «Գիրք յերանեւին Բաբելաս և ընդդէմ Յովհաննոսի և Հելլենացոցն»¹²): Բացառված չէ, որ ժամանակի ընթացքում Բաբելասի մասին գրող հեղինակի երկը, ներմուծվելով հայ միջավայր, շփոթով վերագրվեր Բաբելասին և հայերեն ձեռագրերում կենցաղավարներ «Բաբելայ եւսիսկոպոսի Աղեքսանդրոս» անվամբ:

Ճառի հայերեն թարգմանությունն աչքի է ընկնում լեզվի պարզությամբ ու ոճի հստակությամբ: Նկատի առնելով լեզվաոճական այս բարեմասնությունները՝ Նոր Հայկապան բառգրքի հեղինակները ամենայն իրավամբ այն համարում են «վայելուչ թարգմանություն»¹³: «Հապուազիտ՝ ճառս ոչ միայն վարդապետական և հռետորական տեսակետով,—

¹² S^bu Migne, PG, t. 50, col. 527—534, 533—572: Ճառերի ռուսերեն թարգմանությունը՝ Полное собрание творений св. Иоанна Златоуста, т. 2, СПб., 1896, с. 568—617:

¹³ ՆԲՀ, Ա, էջ 10:

գրում է Հ. Բ. Սարգիսյանը,—այլ և լեզուին մաքրության և գեղեցկակերտ բառերուն համար մեծարգի է¹⁴:

Հրատարակվող ճառ-ներբողը շահեկան է հայոց լեզվի, հայ թարգմանական գրականության ու խոսքարվեստի առավել համակողմանի ուսումնասիրման համար: Այն իր նպաստը կարող է բերել հայ միջնադարյան ճառերի և քարոզների բարոյաբանության, ինչպես նաև՝ ողբագրության պերճախոսական ակունքների բացահայտմանը:

Ճառի հայերեն թարգմանությունը հրապարակվում է ըստ Մաշտոցի անվան Մատենադարանի № № 3782 (ԺԲ դ.—Ա), 7729 (1200—1203 թթ.—В), 1522 (ԺԳ դ.—С), 6228 (ԺԶ դ.—D) ձեռագրերի¹⁵:

Պահպանում ենք ձեռագրերի «եւ», «աւ» ուղղագրությունը:

¹⁴ Հ. Բ. Սարգիսյան, Մայր ցուցակ..., էջ 275:

¹⁵ Ձեռագրերի համառոտ նկարագրությունը տե՛ս Օ. Եգանյան, Ա. Չեյրոնյան, Փ. Անթարյան, Ցուցակ ձեռագրաց Մաշտոցի անվան Մատենադարանի, հ. Ա, Երևան, 1965, էջ 1082, 575, հ. Բ, Երևան, 1970, էջ 597—599, 274—275:

A186^ա
B356^ա
C459^ա
D 28^ա

ՅԱՂԱԳՍ ՍՐԲՈՅ ԿԱՐԱՊԵՏԻՆ ԵՒ ՄԿՐՏՉԻՆ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԱՍԱՅԵԱԼ ԵՐԱՆԵԼՈՅՆ ԲԱԲԻՂԱՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐՈՒ*

Որպէս այր ոք անապատասեր յանտառախիտ տեղուղ ուրեք ընդ ծառով հովանացեալ հաւուցն գեղեցկաձայնութեանց հնչմամբ եւ ջրոյն բարեջաչին հաւասանաբն հեշտացեալ առ ի հանդարտութիւն ձայնիցն:

Յորժամ Աւետարանն քարոզեաց Վեռովդեայ վաղեգնութիւնն եւ՛ վկանանցն անձեռութիւնն, եւ՛ վանառակ երգոցն հեշտութեանցն խելագարութիւնն, եւ՛ վսեղանն պիղծ, եւ՛ վպարզսն անպարկեշտ, եւ՛ // վգործսն անսուրբ, եւ՛ վամփոփումն պարկեշտ մարմնոյն այլայլմէ լընանիմ, քանզի համբանամ, սիրելիք, յորժամ յանդիման ինձ նկատեմ Վեռովդի վեալ իրսն. եթէ իցէ ասել վայն իրս եւ վերս, որ վայնպիսի գործեաց զչարիս: «Յայնմ ժամանակի լուա Հեռովդէս Չորրորդապետ պամբան Յիսուսի, եւ ասէ ցծա//նայս իւր. նա է Յովհաննէս, զոր ես գլխատեցի. նա

* Ի տարբերություն հայերենի բնագիրը հետևյալ խորագիրն ունի՝ Εἰς τὴν ὁρχήσῃ τῇς Ἡρωδισίδος καὶ εἰς πον ἀποτομῇ τῇς κεφαλῆς Ἰωάννου τοῦ προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ.

յարեաւ ի մեռելոց, եւ վասն այնորիկ պարութիւնք լինին նովա»¹: Խոստովանի վմարգարէին սպանումն, զոր ոչ կարէ ստել. եւ գիտէր, եթէ, զոր եսն սպանի, մարգարէ է եւ այր սուրբ, զի թէ ոչ գիտէր, ոչ ասէ վնա» ի մեռելոց յարուցեալ», եւ յաղագս այնորիկ՝ վարութիւնք նովա լինելն: Ով չար խղճի մտացն կենակից լինի պիղծ անձինն եւ՛ տանջէ մինչեւ ցմահ, եւ՛ յետ մահու առանց հրաժարելոց դատի: Եւ յաղագս որո՞յ պատճառի սպան վմարգարէն. վասն զի քարոզ ճշմարտութեանն լինէր եւ վանաւրեն գործս նորա ի ձեռն յանդիմանութեանն կամէր լուծանել եւ, որում պարտ եւ արժան էր իբրեւ վթագաւոր պահապան լինել արինաց, նա անառակ հեշտութեամբք անառակաբար վարէնս լուծանէր, քանզի թագավոր այն է, որ վարէնս արդարս առաքէ եւ յառաջագոյն գործէ. ո՛չ, որ ապականէ, զի որպէ՛ս արդեւք այլազգ լինքնէ իջխեցեալ պաշխարհի բարեկարգութեան յարմարեցէ եթէ ոչ արդար արինաւք

¹ Մատթ. ԺԴ 1—2:

իբրեւ երասանակաւք զգծուար երեսս անպզամ մարդկան սանձեացէ: Բայց Հերովդէս թագաւոր էր ոչ ժողովրդեանն, այլ հեջ ցանկութեան, վասն զի եւ յորմէ եւ յաղթի ոք, նորին եւ ծառայէ, այլ եւ անիրաւ սպանութիւնս կապմէր: Եւ զո՞ հսպան. զայր արդար, քան A186^բ զոր «մեծն// ի ծնունդս կանանց»² ոչ ոք յարեաւ, որպէս Տէր վկայեաց: Չայր, որ յանապատի բնակէր, յանապատի՝ յանջեն, յանջուր, յանծառ, յանպտուղ, յանկոխ, յանդալարաբեր: Յանապատի բնակելով Յովհաննէս՝ ոչ փախչելով ի համացեղից եւ յազգական մարդկան սպգէս, այլ փախչէր ոչ տեսանել եւ ոչ լսել զգարջելի մարդկան չարիս: Ինքն ոչ սերմանէր եւ ոչ հնձէր երբէք, յաղագս որոյ ոչ հաց ունէր եւ ոչ՝ գինի, ոչ՝ սեղան եւ ոչ՝ մահիճս զհեշտութեանցն սպասատրոս եւ ոչ՝ կակուղ, D 28^բ փետրալից անկողինս// զթուլացուցանողս եւ զլուծանողս զկանանցեացն զմարմինս, ոչ՝ ճրագ, ոչ՝ աշտանակ, ոչ՝ աթոռ, ոչ՝ բաժակ եւ ոչ՝ պնակ, վասն զի արտաքոյ աշխարհիս էր եւ ոչ իւրիք աշխարհիս իրաւք վարէր եւ բնա- C460^ա կեր:// Ոչ յոսկեձեղուն տուն այլ ինքնաձեղուն վիմաւք նմա աթոռ եւ սեղան, եւ մահիճք յատակն էր, եւ միս՝ մարախն եւ խորիխս՝ մեղրն վարենի: Նմա տաշտ՝ ձեռնի իւրոյ հանդիպեալ էր եւ գինի ուրախութեան՝ քարաբուղիս հստակ ջուրն: Չնա կալեալ Հերովդէս՝ կապեաց: «Քանկի Հերովդէս, ասէ, կալեալ կասկեաց զՅովհաննէս եւ եղ ի բանդի ըստ կնոջ Փիլիպպոսի՝ եղբար իւրոյ»³:

Ո՛վ խառնակ իրացն. Յովհաննէս զկասեալ անձն նորա շղթայիւք մեղացն ի ձեռն յանդիմանութեանն լուծանել ախորժէր եւ նա զլուծիչն կաւէր: Բայց սակաւն թեպէտ եւ կապեալ լինէր Յովհաննէս բարբառէր եւ, բանդ արգելեալ, յանդիմանէր: Վասն զի յնոյր զգրեալն թէ՝ «խառնի զկկառնութիւնս քո առաջի թագաւորաց եւ ամաչէի»⁴: Քանկի ոչ երկնչէր Յովհաննէս ի մահուանէ, այլ երկնչէր չհասնել զճշմարտութիւնս: Չնա սպան Հերովդէս: Չնա սպանելով ոչ մի սաանութիւն առնէր, այլ՝ բապում: Վասն զի որ զվարդապետ եւ զաւաւաւար անձնն սպանանէ, ոչ միայն ստանանէ, այլ այնքան, որքան կենդանին

էր, կարէր կենդանագործել ի ձեռն Բանին:

Եւ ե՛րբ զնա հսպան, ամաւք է ասել, ամաւք ոչ ասողի, այլ արարողի զսպանութիւնս: Քանկի զմեղեան իւրոյ հար տանելով Հերովդէս՝ «կաքառեաց դուտրն Հերովդիսայ ի մէջ բազմականացն եւ հաճոյ եղեւ նմա ուստի եւ երդմամբ խոստացաւ նմա տալ զինչ եւ խնդրիցէ: Եւ նա, յառաջագոյն խրատեալ ի մարէն, տուր ինձ, ասէ, այսր ի վերայ սկտեղ զլուխն Յովհաննու Մկրտչի»⁵:

Ո՛վ ծնունդն չար. մարգարէին շնչելով սպանումն. փոխանակ զոր պարտ եւ B358^ա արժան էր // սուրբ արս յիւր սեղանն հոգալ եւ կոչել եւ այնպէ՛ս արդեւք նորա խոտորեալ անձն ուղղեալ լինէր: Քանկի ընդ սրբոյն ասէ սրբեացիս եւ ընդ խոտորելոյն ասէ խոտորեացիս: Փոխանակ զոր պարտ էր այրեաց տնարիւնել եւ որբոց ողորմել, զի ի ձեռն յոլովից եւ վանապան աղաթից զիւր կեանսն անդրդուելի պահեացէ, այժմ հանդերձ արաւքք անառակաւք եւ պազջատեալ կանանքք զուարճացեալ եւ յոլով գինեաւ ծանրագլխեալ եւ նախ քան զգինին հեշտութեամբ սխալեալ եւ ի շռայլեալ կանանցն խաբեալ՝ զկարապետն տուրնջեան՝ զառաւարտն զՅովհաննէս սպանմամբ խորտակէր**:

Չայն ճրագ փշրելով՝ Հերովդէս զինքն խաարեցոյց, քանկի նորա խեցեղեն անաթն յերկիր լուծանէր, այլ սակաւն C460^բ հոգւոյն իւրոյ ճառա//զայթարձակ փայ- A187^ա լումն, որք ի// դժոխս էին զճառագայթսն զեղեցկապէս ծագէր, քանկի մարգարէ էր եւ գիտէր, եթե քան զՏէրն յառաջագոյն ժամանէր ի դժոխսն, առաքէր առ նա զոմանս յաշակերտաց իւրոց ասելով «Դո՛ւ էս, որ գալոց, եթէ՛ լայլ ոք վստահանամք»: Ոչ անգիտանալով հարցանէր, քանկի որպէս արդեւք անգիտանայր զՏէրն, որ երբեմն ինքն գուցանէր զնա ասելով. «Ահա գառն Աստուծոյ, որ բառնալ զմեզս աշխարհի»⁶: Չիս՝որ անգիտանայր Տեսող լեալ Հոգւոյն յերկնսստ իջեալ ի վերայ նորա եւ լսող լեալ Հաւր ձառնին, որ ասէր յաղագս նորա. «Դայ է Որդի հմ սիրելի, ընդ որ հաճեցայ»⁷:

Բայց ալժմիկ հարցանէ զիարդ. «Դո՛ւ

² Դուկ. Է 28:

³ Մատթ. ԺԴ 3:

⁴ Սաղ. ձԺԸ 46:

⁵ Մատթ. ԺԴ 6—8 նման. Մարկ. Զ 22:

⁶ Յովհ. Ա 29:

⁷ Մատթ. Գ. 17:

** C կորուսանէր:

Ա 29^ա Էս, // որ գալոցն էս եթե՝ այլ ոք». ոչ ասաց եթե՝ «դու էս, որ եկիրդ», քանզի եկն յերկիր, այլ՝ «Դու էս, որ գաս». ո՛ր. յայտ է, թե ի դժոխս, եթե յայլ ոք յուսամք: Վասն զի ասէր յինքեան Յովհաննէս. «միգուցէ ախորժիցէ հրեշտակ պարագուցանելով ի դժոխս առաքել, եւ զիւր գործս կատարիցէ կամ թէ կամիցի միով ձայնիս վամենեսին յարուցանել, որպէս եւ Ղապարու արար. յաղագս այնորիկ ոչ կարէր որոշել զկամս Տեառն, հարցանէր ասելով. «Դո՛ւ էս, որ գալոց էս, եթե յայլ ոք վատահանամք ի դժոխս»:

Ձնա հարցանելով սպան Հերովդէս. եւ զիա՛րդ եսպան. «Ձծնունդն, ասէ՛, տաւնելով Հերովդէս՝ կաքաւեաց դուստր Հերովդիայ մէջ բազմականին⁸»: Արժանատր խաղու էր սեղանն, քանզի ուր այջրանք եւ հպտանք, եւ արբեցութիւնք, եւ երգք, անդ եւ ոչ ինչ հաստատութիւնք, այլ ամենայն ինչ սասանեալ եւ դրդեալ՝ կանխաւ գուշակելով զՀերովդի գլխագարութիւնն⁹:

Լուարուք տեսաներք կաքաւեաց, որք ի բազմադարձ ոտսն եւ ի լուծեալ համբակսն¹⁰՝ զձեր աչս պշուցանէք, եւ, զսիրտս ձեր նոցա լուծեալ, նոցա մարմնովքն լքուցանէք: Լուարուք որպիսի թոշակ մահու բազմադարձ ոտքն կաքաւելոյն ծաղկեցուցանեն:

Եւ նա ասէ՝ յառաջագոյն տեղեկացեալ ի մարէն. «տուր ինձ այս ի վերայ սկտեղ զգլուխն Յովհաննու Մկրտչի¹¹»: Ո՛վ մատակ առնեծուն քարբաժնունդ մանկանն. ոչ ոսկի հայցեաց, ոչ՝ արծաթ, ոչ՝ քարինս պատուականս, այլ՝ զգլուխն Յովհաննու Մկրտչի: Եւ եթէ յաղագս հաւատոյ էր խնդրեալ բազմապատուականագոյն էր քան զոսկի եւ քան զարծաթ Յովհաննէս եւ քան զքարինս պատուականս, բայց ոչ խնդրեաց յաղագս հաւատոյ, զի պատուեցէ, այլ զի պանդիմանիչն սպանանելով՝ մարն շնորհեցէ համարձակութիւն ի չար մեղսն:

Եւ լուեալ թագաւորն՝ բարկացաւ, տրտմեցաւ ոչ վասն սպանման մարգարէին, այլ յաղագս երկիւղի բազմութեանն, // զի ամենեքեան իբրեւ զմարգարէ ունէին զնա, զի վասն երկիւղածութեան տրտմէր ոչ զի զսկզբանն ար-

դեք կապեալ զնա ի բանդին դնէր¹²****, B359^ա այլ// տրտմեցաւ վասն բազմութեանն: Եւ էր յայնժամ անձն Հերովդի իբրեւ յերկ ծովու նա ըմբռնեալ, եւ յուրաքանչիւր պատահումս¹³**** հակամիտէր առնել սպանումն, յերկնչէր յաղագս ամբոխին, եւ ոչ առնել վասն երդմանցն եւ բարձակցացն ոչ թողուցանելով: Եւ ծանրացեալ թշուառականն՝ ի կնոջն բազմահոսանս հեշտութիւն վարեալ լինէր պատճառանաւ իւն երդմանն: Եւ առաքեաց գլխատեաց զՅովհաննէս, զի չար է երդնույն: Յիշեցէք այժմ զՏէրն, որ ասէր. «Ես ասեմ ձեզ ամենեին մի երդնույ¹⁴», զի թէ ոչ էր երդունեալ թշուառականին յայնժամ ոչ արդեք առնէր զսպանումն: Պարտ էր նմա բոլորովին իսկ ոչ երդնույ: Բայց թէպէտ եւ երդուաւ լաւագոյն էր նմա սուտ երդնույ, զի լընտր//ման չարեացն լաւ է զնուազագոյնն ընդունել: Առաքեաց գլխատեաց զՅովհաննէս. ո՛ր ձեռն յանդգնեցաւ, սիրելիք, ի սուրբ պարանոցն Յովհաննու մերձեցուցանել զսուրն, յորմէ գազանք յանապատին պատկառէին, յորմէ առիծքն դողային, յորմէ իծք եւ քարքք եւ վիշապք սարսէին, զոր վայրենի մեղուքն յաղագս առն սրբութեան աշխատեալք կերակրէին, զի ի բազմաց ծաղկաց, բանջարոցն յանապատին իբրեւ յանգանակեալք զցատոցն ոսկէտեսակս անկանելով՝ զմեղրն նմա ընծայէին, զայն ձեռն դահճի եհատ, ոչ սարսափելով ի հրեշտակատեսիլ երեսաց նորա, եւ ոչ դողացաւ ի դիմաց նորա, որք պայծառութիւնն աստուածատես երեսաց առաքէին: Բայց կարծեմ թէ արբեցութեամբ

Ա 29^բ բլրն խաւարեալ // էր, որ առաքեցաւ դահիճն: Սուր ունէր, այլ աչ առ ոչ ունէր: Հատեալ լինէր գլուխն Յովհաննու՝ արին ոչ կաթեցուցանելով, վասն զի ոչ եկեր հաց եւ ոչ արք գինի: Եւ էր գլուխն Յովհաննու ի վերայ սկտեղն յնթիւն, եւ յայնժամ գոչէր առ Հերովդէս. «ոչ է արժան առնույ քեզ զկին եղբար քո¹⁵», զի եւ յետ մահու արդարն կենդանի էր, եւ գլուխն հատեալ էր, բայց ձայնն՝ կենդանի: Ո՛վ խակութեանն. յորժամ սկտեղ ուտէր զմիսն, ի նմա զգլուխ առնն դնէր: Ո՛չ

¹⁰ Մատթ. Ե 34:

¹¹ Մատթ. ԺԴ 4:

***** C արկանէր զնա:

***** C «պատահումս»-ից հետո եկող «երկնչէր»-ը գրիչը ջնջել է:

⁸ Մատթ. ԺԴ 6:

⁹ Մատթ. ԺԴ 8:

*** AB խելագարութիւն:

**** B համբակ տիւրք:

էր բաական քեզ, ո՛վ Հերովդէս, մանկանցն ի Բեղդէհեմ լեալ խողխողմունն: Ո՛չ վարհուրեցոյց զքեզ հարցն եւ մարցըն կականումն ողբոցն: Ո՛չ խոնարհեցուցին զքեզ բազմահոս արտասուացըն ի վեր բղխեալք յաղբերացն, յորժամ հարցն լանջք կոծեալք լինէին, // յորժամ մարքն զհրեանց որովայնն ի տղայոցն տարածամ թառամեալ ողբային, յորժամ ի ստեանցն հոսեր կաթն եւ զերկիրն սպիտակեցուցանէր: Քանզի ո՛ր գազան յայնժամ ոչ արտասուէր զանմեղ տղայոցն զաննենգաւոր անձինս անիրաւաբար սպանեալս տեսանելով: Միթէ՞ եւ նոքա զքեզ յանդիմանեցին, ո՛վ Հերովդէս, որոց ոչ լեզու հաստատուն խաւսէր: Ո՛չ էր բաական քեզ այն խակութիւնն, այլ եւ զՅովհաննէս գլխատեցէր, զորոյ եւ ոչ զմի մալ

հերոյն արժէիր: Վժնունդս Հռաքելայ խողխողեցէր, զեկեղեցոյ խրատիչն Յովհաննէս գլխատեցէր:

«Որո՛ւմ այդոցիկ եղեց քեզ քալիչ» ասէ Տէր, ո՛վ քաղաք արեան, յորում Հերովդէս թագաւորեաց: Վա՛յ ինձ, որ թուէր թագաւոր լեալ բարեկարգութեան, նա առակութեան առաջնորդ եղեւ: Ի նմանէ իշխեցեալ հրեայքն եւ զսպանութիւն ի նմանէ ուսեալք՝ ի Քրիստոսաւսպանութիւնն յանդգնեցան: Նա զտղայսն եսպան, զՅովհաննէս գլխատեաց: Նոքա զԵսայի սղոցեցին, զԵրեմիայ խեղդեցին, զՆաբովթ քարկոծեցին, զՉաքարիայ սպանին եւ զՔրիստոս խաչեցին: Բայց նոցա չարեացն սուգ թողցուք եւ ի խորհրդածութեան լոյսն ընթացուք՝ ի Քրիստոս Յիսուս, ի Տէր մեր, որում փառք յաիտեանս. ամեն:

